

Sint-Philipsland had in 1864 zwaar geleden onder de pokken. In 1865 en 1866 volgde een nieuwe epidemie: de vee- of runderpest. De ex-boer ds. Pieter van Dijke schreef erover in een briefje. Flupland was een van de tien Zeeuwse gemeenten waar nog vee mocht worden vervoerd. Dit is artikel vier in een serie van negen.

Door Johan Vermeulen, Meteren

In de jaren 1865 en 1866 werd vooral het westen van Nederland getroffen door runderpest, die onzichtbaar was meegereisd met het importeren van 20 besmette ossen uit Engeland. De kopers ontdekten dat de ossen besmet waren met runderpest en ze stoven naar de Rotterdamse markt om ze van de hand te doen. En zo verspreidden ze de ziekte naar andere gemeenten. De epidemie resulteerde in rampjaren voor het Rotterdamse havengebied en de streek er ver omheen. Meerdere Schouwse boeren stuurden Gedeputeerde Staten een adres met het dringende advies om strenge maatregelen te nemen. Maar de regering gaf alleen adviezen en liet de regelgeving over aan gemeentebesturen. Door dit lakse optreden kon de ziekte zich extra makkelijk verspreiden.

Symptomen

De meeste besmettingen waren in Zuid- en Noord-Holland en Utrecht. Gezonde dieren raakten besmet door contact met zieke dieren. Besmette koeien kregen zweren op de slijmvliezen van de bek, de slokdarm, de magen en de darmen. Ook hadden ze last van koorts. Vaak kwam er een ontsteking bij van longen en darmen met uitdroging en de dood tot gevolg. Boeren en bestuurders deden wat ze konden. Stallen werden uitgemest, import- en exportverboden uitgevaardigd en hele streken onder quarantaine gesteld. De handel viel totaal stil. De ziekte verspreidde zich van dorp naar dorp, van streek naar streek, en stoorde zich niet aan grenzen. En dus werd het spannend op de Fliplandse boerderijen Het Oude Baken, Hollands Hoeve, Bouwlust, Broedershof, Steene Poort, Noodhoeve, Henriëttehoeve, Vredenburg, Zwarte Schouw, Reephoeve, Hooge Boomen, Stelhoeve en Hermanshoeve.

Geneeskunde

De veeziekte heette ook wel veetyphus. Er konden ook varkens en schapen aan doodgaan en dus was die naam wel terecht. Vier eerdere uitbraken waren van 1714 tot 1720, van 1744 tot 1754, van 1769 tot 1784 en van 1813 tot 1814. Het bleef moeilijk te ontdekken welke dieren de ziekte wel of niet hadden. De diergeneeskunde stond op een veel lager peil dan tegenwoordig. Veeartsen waren er nauwelijks en meestal moesten niet-gediplomeerde koehelpers er hun licht over laten schijnen. De rijks-

Vier epidemieën rond de Mosselkreek (4)

Flupland was één van de tien Zeeuwse gemeenten waar nog rundvee mocht worden aangevoerd

Haven te St. Philipsland

Een plaatje van de haven van Flipland waar in 1865 en 1866 koeien mochten worden aangevoerd. Waar alarmbellen rinkelden en het ambtelijk apparaat in de stress schoot als iemand in de verte een koeien- of varkenskop boven een scheepswand zagen uitsteken. De kaai was zo'n beetje de enige verbinding met de buitenwereld. Maar veel te beleven viel er niet, want alles wat handen had moest werken. Tot ze afgedankt werden of erbij neervielen, want van vrije tijd had nog niemand gehoord. Ds. Van Dijke moest van die poort naar de wereld trouwens niks hebben. Hij hield er niet van om met werelds openbaar vervoer te reizen en had juist daarom een eigen scheepje in de kaai of achter de dijk liggen. Hij zeilde vaak met zijn vrouw, een paar zoons en een knechtje naar preekplaatsen elders in het land. In elk geval het eerste stuk. De molen was van de toen 43-jarige molenaar Cornelis Meijer. Telg uit de molenaarsfamilie Meijer, die van 1732 tot 1969 de wieken liet draaien. Meijer na Meijer genoot een leven lang van het suizen van de wieken, het kraken van het radarwerk en het brommen van de kammen door de staven. Cees zal vanuit zijn riante uitkijkpost ook wel hebben meegekeken of hij schepen met koeiensnoeten of varkensneuzen kon ontdekken. Aan de overkant zag hij Nieuw-Vossemeer en in de verte met wat fantasie Sint-Annaland. Bij windstiltes kluste hij bij als bakker of stond hij te babbelen bij z'n meule, waar de hele dag dorpsnieuws langsliep. Je ziet het op de foto gebeuren. De kranten zwijgen over besmettingen, Cees Meijer deed dat ook en ik waag me er ook niet aan. Maar koeien zullen er zeker gelost en geladen zijn, besmet of onbesmet. Geloeid en geblèrd hebben ze zeker. En gemolken zijn ze ook nog wel. Voor de molen staat een kar gereed, want tijdens veepest wist je nooit hoever je nat was. En een alarmnummer was er nog niet.

en provinciale veearts Ch. Mazure adviseerde de boeren begin september om goed op bezoekers te letten en vreemden geen toegang tot de weilanden te geven. Ook geen koeien en schapen te kopen, die dragers van het virus konden zijn. En vooral geen mest uit Holland te kopen dat van ziek of dood vee afkomstig kon zijn. En dus was de boodschap: 'Landbouwers in Schouwen en Duiveland: Waakt! Gemeentebesturen: ziet streng toe!' Boeren waren de wanhoop nabij als ze hun dieren, hun bronnen van inkomsten, zagen wegvallen. Om tenminste de huid nog te redden, werden dode dieren nogal eens gevild.

Reisverslag ds. P. van Dijke

De Fliplandse oud gereformeerde dominee Pieter van Dijke had de drama's in de weilanden rond Rotterdam met eigen ogen gezien. Hij was zelf ook boer geweest, en zijn familie was dat nog, en hij was er dus extra bij betrokken. Hij had in augustus 1866 twee

weken in een aantal Zuid-Hollandse gemeenten geprekeerd en tegelijk in Benthuzen de classisvergadering voorgezeten met afgevaardigden uit Benthuzen, Moerkapelle, Leiden, Oudewater en IJsselstein. Hij was veilig en vol indrukken thuisgekomen en schetste de situatie op 30 augustus in een brief: *'Ik heb 18 dagen de reis gehad in Holland. O, wat was ik blij gisteren weer bij de mijnen te mogen komen. De Heere bedekt Holland onder Zijn hand van oordelen en bezoeken. Het wordt nochtans niet op de rechte wijze gevoeld en opgemerkt. Gehele huizen zijn er uitgestorven en nu neemt de Heere gehele stallen met runderen weg. Op sommige plaatsen zijn gehele weilanden zonder het anders zo schone vee. Het is bepaald een treurtoneel om te aanschouwen. Het is nu op dit ogenblik weer veel erger.'*

Vervoersbeperkingen

Het hoofdbestuur van de Maatschappij tot bevordering van landbouw en

veeteelt in Zeeland had de koning gevraagd alle veevervoer te laten verbieden, alle weekmarkten te schorsen, alle besmette vee te laten afmaken en begraven, en de schade te laten vergoeden. Gedeputeerde Staten besloten in september 1865 'dat de aanvoer van rundvee alleen en uitsluitend zou mogen plaats hebben aan de kaaien van Middelburg, Vlissingen, Zierikzee, St. Philipsland, Goes, Fort Bath, Colijnsplaat, Breskens, Neuzen en Walzoorden.' Het was altijd maar weer spannend als er een schip aankwam of vertrok. Door het geïsoleerde karakter van de Zeeuwse eilanden sloeg de veepest daar minder hard toe dan elders in het land. En ook in Sint-Philipsland viel het vermoedelijk nog mee. Maar ds. Van Dijke had zijn koffertje nog niet uitgepakt of de derde epidemie, de cholera, was begonnen. Ook wel genoemd: de sluipmoordenaar. Minstens zo erg als de pokken. Daarover de volgende keren.